

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 4 (1930)
Artikel: Musica sontga
Autor: G.M.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881354>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 14.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>



Musica sontga.

Da G. M. scol. Cuera.

Cantate Domino canticum novum.

Da tuts temps ei la musica ecclesiastica vegnida considerata sco ina impurtonta part della liturgia. Perquei ha la s. Baselgia era adina mirau de tener naven dalla musica tuttas ideas mundanas e profanas. Tonaton ha ei dau temps, nua che tuttas leschas de Papas ed uestgs ein vègnidas emblidadas ed ignoradas. Aber adina ein ils pli gronds umens digl art e della scienza puspei turnai anavos tier las per-scripziuns che Papas e concils han dau en temps de confusiun e decadenza.

La raschun pertgei la musica de baselgia ei aschi impurtonta en la liturgia e pertgei la s. Baselgia metta tonta peisa sin ina buna ed edificonta musica ecclesiastica anflein nus el „Motu proprio“ de Sia Sontgadat Papa Pius X dils 22 de november 1903.¹⁾

„Denter ils quitaus pastorals, che serestrenschan buca mo sin questa, la pli aulta sedia episcopala, la quala nus nunditgont nossa malvengonzadad occupein tenor la nunperscrutabla voluntad della providientscha divina, auda en emprema lingia senza dubi quella, de promover e conservar la gloria e la honur della casa de Diu. Pertgei cheu vegnan ils venerabels misteris della religiun festiva, cheu seradunescha il pievel christian, per retscheiver ils sogns sacraments, per assister agl uffezi della sontga messa, per adurar la sontga Eucharistia e finalmein per prender part dal public e solemn survetsch divin e dell'oraziun comunabla della Baselgia. Ei astga pia vegnir avon nuot ella casa de Diu, che disturba ni sminuescha la devoziun dils cartents ed oravontut nuot, che offenda la venerablada e sontgadat dellas s. ceremonias e ch'ei ord quests motivs buca digns della casa de oraziun e della majestad divina.

Nus savein buca menzionar tuts ils abusits ch'existen en quei grau: oz vein nus in en égl, in che vegn avon il pli savens e che selai ragischar ora il pli vess. Nus maniein igl abusit davart il cant e la musica sontga.“

Sche nus patertgein vid las relaziuns dil tschentaner vargau vegnin nus tier la perschuasiun, ch'ina reforma della musica de baselgia era veramein necessaria. Dal temps ch'il Motu proprio ei compariu stava ei in biont meglier. Principalmein en Tiarra Tudestga vevan ins fatg gronds progress. Il pli impurtont e meriteivel representant de quei moviment ei canonicus Dr. Fr. Witt staus, il fundatur digl: „Allgemeiner Deutscher Cæcilienverein“. Quei moviment ei denton per la gronda part staus restrenschiu sin il territori tudestg: Germania, Austria e

¹⁾ En la suondonta lavur ei il text dil „Motu proprio“ stampaus en cursiv. Essend che quei manas memia lunsch de stampar igl entir text, stuein nus secuntentar cun citar las parts principalas de quel.

Svizzera tudestga. Ellas autras tiaras er'ei negin, che vess propi giu in pli grond success cun in moviment semigliont. Perquei ei il Papa staus neccesitaus de sez edir ina lescha che seigi valeivla per la baselgia catolica de tuttas parts dil mund.

Ina raschun, pertgei il Papa ei staus neccesitaus de s'occupar personalmein cun quella caussa eran pia d'ina vart las miserablas relaziuns e la sgarscheivla confusiun cun risguard sin la musica sontga.

Secundo, er'ei necessari de dar ina gada directivas che valien per tuts catolics e da tuts temps sco era de fixar inagada per adina igl intent e la missiun de quella. Claramein di pér il Motu proprio, che la musica ecclesiastica seigi cheu:

1. Per honor de Diu.

2. Per sanctificaziun ed edificaziun dils fideivels.

La missiun principala della musica sontga ei pia la honor de Diu. En quei grau duei la devisa esser per mintga chor de baselgia: „Per Diu ei mo il meglier bien avunda!“

Plinavon duei ella svegliar els cors dils fideivels vera devoziun ed alzar lur spért tier Diu.

Co stat ei aber tier nus en quels graus? Cun grond displascher stuein nus constatar, ch'en bia loghens vegnan ils cantadurs suenter ni ad ina obligaziun ni a l'otra. Duei la musica veramein honorar Diu sto la composiziun en emprema lingua esser digna. Savens vegn ei aber cantau messas ch'ei tut auter che dovoziusas, che regordan plitost vid marschs e musica de teater che vid musica sontga. Lu duei aber era la produziun della musica esser digna della casa de Diu. En quei grau stat ei aber aunc bia mender. Senza neginas emprovas vegnan ils cantadurs ensemen las dumengias, greschan mintgin quei ch'ei pon, endretg ni buc, tgei emporta quei! Las criticas suaradas, che nus anflein en las gasettas d'avon 70—80' onns valessen per bia loghens aunc en nos temps.

Lein nus denton ch'ei vegni meglier en quei grau, stuein nus intercurir tgei ch'ei atgnamein la cuolpa de quels abusits. Sche nus lein esser sincers, stuein nus schon dir, che la cuolpa de quei mal ein: il flegma grischun e la garmaschia de biars cantadurs. Sch'ins damonda in u l'auter cantadur, contas emprovas els hagian, aud'ins savens: „Emprova vessen nus ina gada per jamna, aber quei ei memia bia, nus mein de rar“ ni schizun: „Nus vein neginas emprovas, nus savein schon cantar quei che drova per nossa glied, per nus ei quei bien avunda“. Gie, ei dat perfin dirigents, ch'ei buca meglier. Sco ch'enzatgi vul far in'emprova d'alzar empau il cant de baselgia, dat ei de quels che selamentan: „Quei ei pretendiu memia bia“. Pertut auter han ei temps detgavunda: Per fiastas d'uaul, de tir, de musica etc. etc. Sco ch'ei vegn aber pretendiu empau pli bia breigia per ina caussa ideala, lu han ei buca peda. Quei ei buca mo flegma grischun, quei ei plitost smarschadetgna e cumadeivladad.

Quei ei denton buca la suleta menda de nos cantadurs e dirigents. Il mender da tut ei la garmaschia. Ha il dirigent la curascha de curreger inaga ni l'otra enzatgei lu laien ils cantadurs seglir la checra. Mintgin sesenta offendius, entscheiva a far il tgaumogn e metta da tuts impediments al dirigent. Savens ein aber ils dirigents buca bia meglier visavi il plevon. Cammonda quel enzatgei, crei

il dirigent spert, quel vegli privar el de ses dretgs e seglia si a da tetg ora. Tenor perscripziun ei aber il dirigent sutamess al plevon de sia vischnaunca ed ha de obedir a quel en tuts graus. El ei il sulet superieur dil dirigent. Persuenter surpren aber il plevon persesez la responsablada, ch'ei vegni manau si mo buna musica e che las perscripziuns della Baselia vegnan exequidas.

Quei ein pia ils dus mals principals, ch'impedeschan in bien prosperar de nos chors de baselia. Ei gl'ei absolutamein necessari che tuts cantadurs e dirigents prendian inaga lur mauns ord sac, sehumilieschien empau e lavurien comunablamain per il bi ideal d'ina buna ed edificonta musica de baselia.

Per che negin sappi s'exculpar e dir: „Jeu hai buca enconuschiu quellas perscripziuns della baselia“ declara il Papa siu Motu proprio per lescha ch'obligescha tuts quels, che han de far enzatgei cun la musica. *„Perquei vein nus dau ord atgna iniziativa la suondonta instrucziun. Nus lein, ch'ella vali sco cudisch de lescha idella musica sontga e dein ad ella valeta de lescha ord nossa pussonza apostolica e cumandein tras questa scartira a tuts de suondar exactamein quellas instrucziuns.“*

Aschi lunsch va l'instrucziun dil Motu proprio. Suenten suondan en plirs capetels perscripziuns pli detagliadas sur igl intent della musica ecclesiastica, las differentas sorts, sur dil cant ect. ect.

Egl emprem capetel vegn igl intent della musica aunc precisaus pli bein. „Sco essenziala part della liturgia ha ella d'ademplier la medema missiun: sco quella, honorar Diu, ed edificar e sanctificar ils fideivels“.

Sco tuts ils auters arts, la sculptura, la pictura, e. a. v. ei la musica vegnida prida si en baselia per dar honor a Diu. Gia ils emprems cristifideivels cantavan ils psalms ellas catacumbas, schegie sin in'otra maniera che nus. Cul temps ei aber seschlihou en abusits el cant de baselia. Cheu ei principalmein Papa Gregor il Grond staus quel che ha fatg uorden entras edir ina collecziun de composiziuns, per part veglias curregidas, per part de quellas ch'el veva componiu sez. Quei cant, numnaus *choral* ni suenter siu emprem encunoschent fundatur *cant gregorian*, ei vegnius declaraus per sulet cant autentic della baselia. Plaunsiu han ins aber entschiet a componir en pliras vuschs: Treis, quater, sis ed aunc dapli vuschs. Mo era cheu ha la baselia stuiu far uorden. Essend quella musica sgarscheivel complicada, capev'ins savens buc il text. Era sedevan ils componists negina breigia de scriver giu il text scoiauda. Vegnend il viriveri pli e pli gronds ei il Papa seresolvius de scumandar il cant en pliras vuschs. Cheu ha la providentscha divina manau a Ruma in um, che ha saviu mussar si, ch'ins sappi era componir en pliras vuschs aschia, ch'ins capeschi il text. Quei um era: *Pierluigi da Palestrina*. El ha il meret de ver spindrau la musica polifona. Aschia eis ei iu cul temps vinavon. Adina dev'ei puspei temps de fluriziun e puspei de decadenza. Mai ha la baselia aber schau ord égl igl art, principalmein la musica. Perscripziuns definitivas ha ber pér Papa Pius X dau. El ei quel che ha viu en l'imensa impurtonza della musica per il survetsch divin.

*) Polifonia: Mintga vusch ha sia atgna melodia. Musica homofona: Ina vusch ha la melodia, las autras gl'accompagnament.

Denter tuts ils arts ei la musica quel, che fa sin il carstgaun la pli gronda impressiun, quel ch'il carstgaun capescha il pli tgunsch. In maletg sa aunc esser aschi bials, el sa buca tschaffar il carstgaun aschi afuns sco in toc musical, ch'ei forsa en sesez bia pli sempels. Perquei duei aber era la musica esser oravontut schubra e senza negina temprada mundana. Quei vala principalmein per la musica unida cul lungatg, il cant. Ina canzun ni ina messa veramein biala e digna della casa de Diu sa muentar ils fideivels tier profunda devoziun e veramein alzar lur cors tier Diu. Ina schliatta musica de baselgia, sa encuntercomi era far grond donn, entras leventar els cartents pertratgs mundans. Vegn la musica buca purtada avon scoiada disturba ella la glied en lur devoziun, aschia ch'ins encuera culs égls plitost la porta baselgia ch'igl altar. Perquei che la musica ei da schi gronda impurtonza ha la s. Baselia adina giu in quitaun spezial per quei art.

Ord quei motiv dat la baselia era spezialas ordinaziuns da vart las *qualitads* d'ina buna musica sontga. En quei senn continuescha il Motu proprio: *Ord quels motivs sto la musica ecclesiastica ver las qualitads ch'ei atgnas ella liturgia, oravontut la sontgadat e la buontad della fuorma: Ord quei seresulta ina outra qualitat: La generalitat.*

„Perquei ch'ella sto esser sontga sto tut mundan esser sclaus ton dalla composiziun sco dalla reproducziun de quella.

„Plinavon sto ella ver vid sesezza il character dil ver art, pertgei schiglioc sa ella buca ver sin il sentiment dil carstgaun ina schi gronda influenza sco quei che la Baselia spetga dad ella.

„Mo el medem temps sto ella esser generala. Bein eis ei dau libertad allas singulas naziuns, de prender si en lur musica sontga certas fuormas che characteriseschan per aschia de dir lur musica, mo quellas atgnadads ston sesuttametter aschilunsch' allas reglas generalas, che negin auditor d'in'outra naziun prendi scandal giudlunder.

Era en quei grau eis ei tier nus buca tut sco ei duess esser. Savens vegn ei encuretge ora messas ch'ei tut auter che sontgas. Cheu auda era il cussegl, de buca prender per nos chors caussas memia grevas. Igl ei bia meglier, de prender caussas pli levas e cantar quellas bein ed en uorden, che de vuler segloriar cun caussas grondas e grevas e lu cantar quellas miserabel. Plinavon vegn ei aunc adina cantau bia messas franzosas e talianas ch'han zun negina valeta musicala; messas che regordan ins plitost vid bal e vid teater, che vid oraziun ed ein aschia plitost de donn che de gudogn. Tier quei vegnan ellas cantadas miserabel. Quellas relaziuns ston svanir plaunsiu.

Sin quellas ordinaziuns da vart las qualitads fixescha il Motu proprio era las differentas sorts d'ina buna musica de baselia. Sco musica destinada gia dalla entschatt'enneu exclusivamein per il diever dil survetsch divin, vegn il choral numnaus en emprema lingia. „*Quellas qualitads (sura numnadas) cuntegn principalmein il cant choral; ed ual quei ch'appartegn quellas qualitads ei quel il ver cant ecclesiastic. Sulet quel ha la baselia artau dals s. Paders della Baselia, quel ha ella pertgirau tras tuts tschentaners els cudischs liturgics, quel porsch'ella a ses fideivels sco siu agen posses, per certas parts della liturgia ha ella fixau sulet quei cant ed ils studis dil novissim temps han puspei dau ad el sia anteriura fuorma e dignitad.*

„Ord quels motifs considerein nus il cant gregorian sco il pli sublim exempel per tutta musica sontga, denton aschia, ch'ins sa formular la sequenta regla: Ina ovra musicala, destinada per il survetsch divin, ei ton pli sontga e liturgica, ton pli ch'ella s'avischinescha en siu decuors, siu spért e siu gust alla melodia gregoriana. Da l'otra vart eis ella meins digna della casa de Diu, pli lunsch ch'ella s'allontanescha dil choral.

„Perquei ei il vegl choral gregorian puspei d'introducir el survetsch divin e tuts dueien esser perschua, che quel piarda nuot da sia dignitad e solemnitad, sch'ins drova era suletamein quella musica.“

Tras quels plaids vegn il cant gregorian declaraus expressivamein sco ver cant de baselgia, e quei ord las suondontas raschuns:

1. Ei la musica chorala ver art. Quei di buca mo la Baselgia a nus, quei han ils pli gronds musichers de tuts temps attestau. Aschia Mozart: „Jeu dess vi tut miu renum, sche jeu savess scriver miu num sut ina suletta prefaziun.“ Berlioz, il renomau criticher e componist di dal „Dies iræ“, choral: „Nuot ei de comparegliar cull'impresiun, ch'il choral „Dies iræ“ fa sin ins“. Edgar Tinel: „Sch'ei dat ina musica divina sin tiara, sch'ei quei il choral“. Ed aschia savess ins aunc numnar biars componists, ch'ei ein plein admiraziun per quella musica. E cheu vulan da quels che san gnanc cantar in „Amen“ scoiada vegnir e dir, il choral sei memia sempels, sei buca bials, ect. etc.

2. Ei la musica gregoriana veramein musica sontga. Ella ei penetrada dil spért dil text e della Baselgia. Mintga fiasta ha sias atgnas melodias: Baul pli vivas, baul pli trestas, autras rogan Diu plein humilitonza, in'otra gada ei la melodia plein speranza e fidonza sin la misericordia divina. Cuort, per mintga caschun ha il choral sia atgna expressiun.

3. Ei il cant gregorian generals. El vala per tut las naziuns senza offender ils sentiments nazionals d'ina u l'otra.

4. Ei il cant gregorian ina jerta dils emprems cristifideivels e dils s. Paders della Baselgia. Gia dall'entschatt'enneu eis el vegnius duvraus tier il survetsch divin. Gie, ins sa dir, el ei vegnius componius en baselgia e per la baselgia.

Ord quels motifs ha la Baselgia adina considerau il choral sco ver cant ecclesiastic. Pil chor ha ella aunc schau tier altra musica. Encuntercomi pil cant dil spiritual sigl altar ha la Baselgia destinau expressivamein il choral e mo il choral. Quel astga era buca vegnir accompagnaus dall'orgla sco il choral che vegn cantaus el chor.

Ch'il cant gregorian duei esser cant de baselgia era pia deciduu. Sco gia menzionau ha ei denton dau da temps en temps periodas de decadenza. Quellas vevan era influenzau il choral ed aschia era quel ual il temps avon Palestrina sin in scalem fetg bass.

Cheu ha il Papa incaricau persunas distinguidas cun la correctura dil choral: denter quels sesanflava era Palestrina. Schegie che quei era tut umens distingui e conscenzius eis ei buca reussiu ad els de restituir al choral sia anteriura bellezza. Quei ei tgunsch de capir, sche nus patertgein ch'ins veva schau ira a piarder ils cudischs vegls ni ch'ins veva mess quels ellas bibliotecas ed aschia emblidau vi totalmeins las reglas fundamentalas dil choral. Ils umens che han luvrau vid il

choral vevan pia buca las veras fontaunas ed aschia han ei buca saviu metter neu il choral sco ell'era all'entschatta. Quei choral; numnaus *Medicaea* ei vegnius cantaus tochen all'entschatta de nies tschentaner. Alla fin dil tschentaner vergau han ins finalmein entschiet a rugadar neunavon las bibliotecas veglias. E cheu han ins lu anflau ils cudischs vegls dil choral, cuvretgs cun purla e teilas falien, per part scarpai e duvrai per ligiar en auters cudischs.

Ussa han ins entschiet a studiar quels manuscrets ed enflau novas bellezias, che negin vess spetgau en quels cudischs vegls. Il resultat de quels liungs e grevs studis ei l'ediziun d'in niev cudisch choral staus, numnaus *la Vaticana*. La emprema part (il Kyriale) ei compariu 1905. En l'introducziun exprima il Papa il giavisch che quei cudisch vegni introducius schi spert sco pusseivel, mo senza ch'ei crodi si.

Dus onns suenter ei finalmein igl entir Graduale Romanum compariu e cun quel la perscripziun, *ch'obligescha tuts, de duvrar mo la Vaticana pil cant choral*. Tuttas ediziuns vegnan retratgas e negin uestg astga aprobar ina outra ediziun.

Tier nus drov'ins denton aunc adina vinavon ruasseivlamein la *Medicæa*. Sche ins less duvrar la Vaticana stuess ins ver pli bia emprovas, e „quei fuss pretendiu memia bia“. Plaunsiu sto ei aber era vegnir en quei grau meglier. Tier nus san ins strusch pretender ch'ins conti ils cants variants¹⁾ (Wechselgesänge). Leutier vessen las paucas vischnauncas las forzas necessarias. En vischnauncas pli grondas, nua ch'ei gl'ei 4, 5, 6, e de pli scolasts fuss quei denton nuota memia bia, sche quels unfressen in'ura per jamna ed emprendessen il choral. Ei sto gie buc esser tut en inagada. Gl'emprem savessen ins emprender tgunsch e maneivel mo certas parts, per ex. Introitus e Communio e recitar il Graduale ed Offertorium. Quei ei ina scursanida lubida che levgiescha in biontont la lavur. Per tut quei duvrass'ei sullet in techet idealismus. Per vischnauncas pli pintgas setractass'ei suletamein de emprender entginas messas choralas, Asperges, Vidi aquam, e la messa de morts. Ils davos onns eis ei compariu in'ediziun d'entginas messas en notas modernas: „Der katholische Choralsänger“.2) Quei stupent cudischet contegn tut quei ch'ins drova per nossas relaziuns e declara il contegn de mintga messa sin cuorta e e capeivla maniera. Plinavon indichescha el, tut quei ch'astga vegnir scursaniu el Requiem. Quei cudischet duess muncar en neginas bibliothecas de nos chors de baselgia. Leutier eis ei era compariu gl'acompagnament d'orgla.

Sper il choral ha la baselgia aunc in'auter stil de musica, ch'ei medemamein scaffius en emprema lingia per la Baselia. Quei ei la polifonia classica. Da quella di il Motu proprio:

„Las qualitads sura numnadas contegn per gronda part era la schinumnada polifonia classica, principalmein quella della scola romana, la quala ha contonschiu sia fluriziun sut Pierluigi da Palestrina. (Petrus-Aloysius Praenestinus.)

Essend quella musica per nossas relaziuns empau greva s'enterdein nus buca pli ditg cun quella. Mo quei sei relatau che la Baselia approbescha quella musica

¹⁾ Cants variants (Wechselgesänge) senumnan las parts della messa, che midan mintga di: Introitus, Graduale, Offertorium e Communio.

²⁾ De retrer tier M. Maggi art., Glion.

sco suletta veramein liturgica sper il choral. La musica moderna, che vegn tractada el suondont capetel vegn mo *vertida* dalla Baselia. Sur quei di il Motu proprio:

„La Baselia ha adina cultivau e promoviu il progress dils arts tras schar tier tut il bi e bien tier il survetsch divin, ch'il carstgaun ha patertgau ora el decuors dils tschantaners e tschentau la suleta condiziun, che las leschas liturgicas vegnien observadas. Perquei vegn era la musica nova vertida, essend che quella sa mus-sar si ovras ch'ei plein valeta artistica, plein sabientscha e dignitad ed ei aschia complettamein digna dellas sontgas ceremonias.

„Perquei che la musica nova stat principalmein en survetch profan, stuein nus ver ton pli grond quitau, ch'ovras el stil hodiern hagian nuot mundan vid sesezzas, regordien buca vid teater e ch'ellas vegnien era buca cantadas sin ina moda e maniera profana e teatrala.“

Pia drova negin ver scrupels de dar ovras el stil niev, sche quellas ein buca teatralas. Ei drova aber bunas enconuschienzas ton musicalas sco liturgicas per buca ir en err. Perquei eis ei de cussegljar de setener vid catalogs dell'Uniun Ceciliana. Cheu ein ovras indicadas naven dil pli lev tochen tier il pli grev scalem. Quei ch'apartegn la grevezia san ins schar vegnir dallas officinas ovras e lu leger ora quei che va il meglier per las forzas che stattan en disposiziun. En quei grau san ins dar neginas reglas, auter che quella gia sura allegada, de prender plitost caussas pli levas che memia grevas. Tgei forzas che stattan en sia disposiziun sto il dirigent saver il meglier e tenor quellas sto el eleger la musica.

Plinavon fuss ei era de cussegljar als dirigenti de tener ina periodica che tracta la musica de baselia. En Svizzeria vegn il „Chorwächter“¹⁾ en consideraziun.

Da temps en temps comparan en quella periodica criticas e recensius sur ovras novas. Aschia sa mintga dirigent perseguitar tgei che compara e prender ovras rest novas e buca adina de quellas ch'ei vegnidas cantadas en auters loghens gia avon tschien onns.

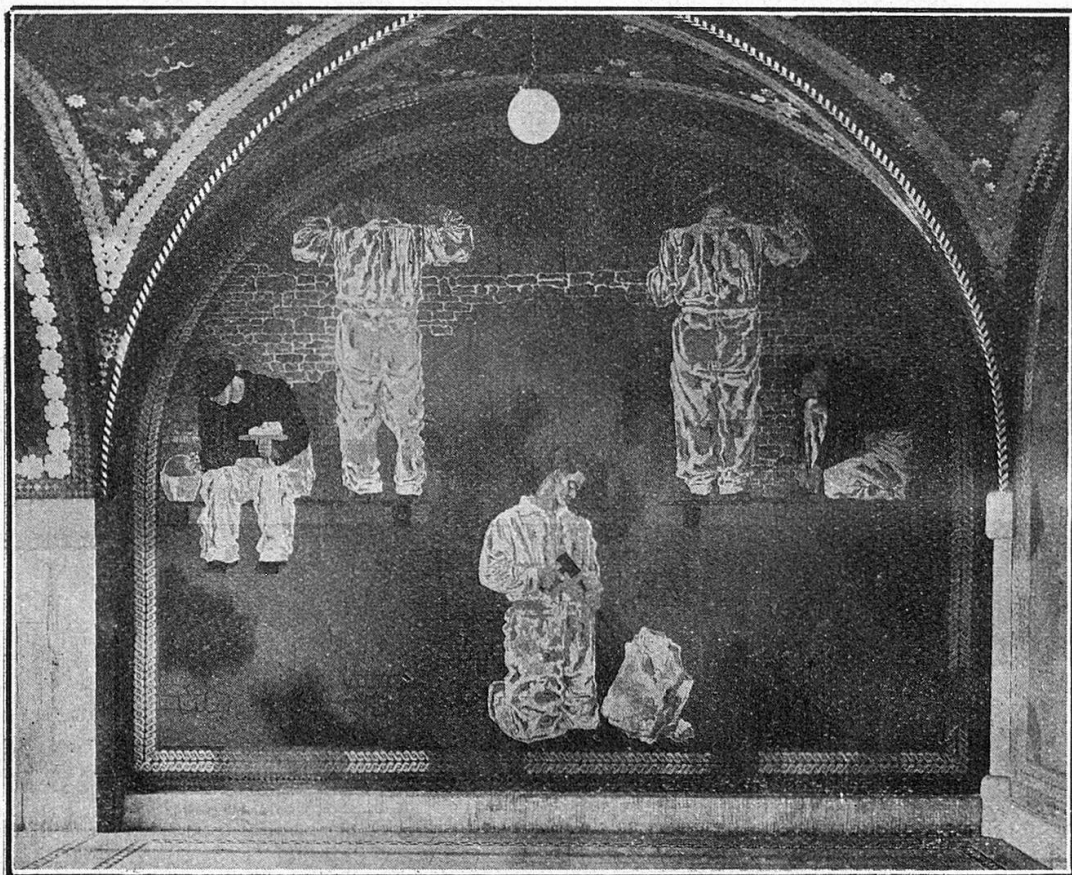
Tenor il Motu proprio stuein nus ver dubel quitau de tener naven las influenzas modernas e profanas della musica nova. La raschun ei quella: Tochen circa 1600 ei la musica vegnida cultivada quasi esclusivamein en baselia. En quei temps entscheiva aber il teater ed il concert a sesviluppar e dapi lu ei buca la baselia pli il centrum della musica, sundern la sala de concert. Avon veva tutta musica entschiet en baselia, veva fatg leu ses emprems sbagls, era vegnida leu sin siu ault scalem de perfecziun e vegneva pér lu duvrada, schegie da rar, pil concert. Autruisa suenter. Tuts ils stils ein vegni si igl εμπrem ella sala de concert e pér lu vegni duvrai per la composiziun ecclesiastica. Perquei vein nus tontas messas ed autras ovras che han melodias d'operas ed operettas e regordan en tuts graus vid teater e concert enstagl vid il survetsch divin. L'admoniziun della Baselia de dar adatg en quei grau ha pia sia cumpleina raschun.

Per declarar pli detagliau la caussa lai il Papa aunc suondar ina declaronza pli detagliada sur la musica teatrala:

¹⁾ Compara mintga meus tier Meinrad Ochsner a Nossadunnaun. Pil prezi annual de 4 frs. ed 80 cts. Era per musica profana ina dellas meglieras periodicas della Svizzeria.

„Denter ils differents stils della musica nova ei il stil teatralic il meins adattau ... pertgei el stat en contradicziun culla melodia choral e culla polifonia classica, pia culla suprema lescha della musica sontga.“

Cheu manegia la Baselia buca mo il stil teatralic che ha in summa negina valeta musicala, sundern la musica moderna ch'ei en sesezza buna e de gronda valeta artistica. Sche gnanc quella musica ei digna de vegnir dada en baselia eis ei bein dublamein banal e barbaric de cantar ovras senza negina valeta musicala, cun melodias de saults e d'operettas sco quei daventa aunc bein savens tier nus — perfin en vischnauncas pli grondas, che selaudan schiglioc avunda cun lur progress spirtal e cultural! Tier quell'as ovras audan principalmein messas en cert stil



Il maridur

Da A. Giacometti.

talian ni franzos, ovras de componists sco Dreyer, Ohnewald, Diabelli, Bauer, Pfusterhofer e „sco quels illusters representants senumnan tuts“.

Cheu sa ei era vegnir allegau, ch'ei dat beinenqual melodia en sezezza devoziusa che selai mo per quei buca duvvar per la baselia, per quei ch'ell'ei componida pil teater, ei forza buca dil tut nunenconuscenta als auditurs e regorda aschia quels vid il teater e disturba la devoziun.

Aschi lunsch quei ch'apartegn la musica sco tala. Sin quei suonda la declaraziun dil text liturgic.

„Il lungatg per la Baselia romana ei il latin. Tier funcziuns solemnas liturgicas ein canzuns el lungatg matern scumandadas. Quei scamond vala tonpli pe ils cants fixes e varionts della s. Messa e per ils uffecis dil di.“

En general vegn ei cantau latin tier nus en tuts survetschs divins, aschia che nus duvrein buca setener si pli ditg cun quella caussa.

En quei connex vegn era la successiun e perfetgadam dil text fixada.

„Essend la successiun dils texts ch'ei de cantar fixai exact eis ei buca lubiu de midar quei uorden, ed era buca de midar giu suenter plascher ils texts perscrets, ni de schar naven quels dal tut ni per part, sche las rubricas (perscripziuns liturgicas) lubeschan buc de recitar certs vers, fertont che l'orgla remplaza il chor. Tenor igl usit della Baselia romana eis ei lubiu d'aggiunscher al Benedictus della Messa cantada in cuort cant eucharistic. Era eis ei lubiu d'emplenir il temps liber suenter igl Offertori cun in text approbaus dalla Baselia.“

Da vart liturgica ei quella ordinaziun ina dellas pli impurtontas digl entir „Motu proprio“. En quei grau ha ei dau temps de sgarscheivla confusiun. Bia componists schavan ora entirs tocs; principalmein dil Gloria e dil Credo, ni ch'els midavan entuorn las construcziuns aschia che quellas vevan bein savens in summa negin senn.

Ussa vein nus exactas ordinaziuns e savein co nus vein de secuntener. Ils cants fixs vegvan adina cantai entirs. Autruisa stat ei denton culs cants variants e culla messa de morts.

Lein prender ils cants variants della 3. messa de Nadal.

Cheu schabeg'ei savens ch'ins cont'in toc dil Graduale, miez ni gnanc gliez. Tscheu u leu vegn era il Graduale dell'emprema messa cantaus. Tier igl Offertori cont'ins in „Adeste Fidelis“, „Hodie Christus natus est“ ni in semigliont text. Nus lein renonuscher la buna veglia de nos cantadurs d'embellir il survetsch divin cun aunc cantar ina mottetta. Tonaton stuein nus dir che quei seigi buc il ver e quei ord las suondontas raschuns:

Primo, astg'ins buca cantar mo certas parts dils cants variants. De cantar tuts, fuss per vischnauncas pintgas cun paucs cantadurs veramein pretendiu memia bia. Tuts ston prestar il siu tenor forzas. Per quella vala la regla: U tut ni nuot. San els pia buca cantar tut, duein els schar naven ils cants variants e schar sura agl organist d'emplenir il temps liber cun in interludium adattau per il temps ecclesiastic e per la fiasta che vegn celebrada.

Secundo, astgins buca remplazar il text perscret tras in auter, era sche quel fuss approbaus dalla Baselia, gie, gnanc sche quel udess tier igl uffeci dil di. Aschia vai era buca, ch'ins conta tscheu ni leu ella tiarza messa de Nadal il Graduale della emprema messa.

Tochen sin in cert punct lubescha la baselia de scursanir ils cants variants.

Quei sa daventar sin sequenta moda:

Introitus: Emprema ga cantaus choral. Tier la repetiziun suenter il Gloria Patri san ins recitar il text.

Graduale: Sa vegnir recitau dal tut ni cantaus en tun sco ils psalms dellas viaspras. (Il meglier el tschunavel tun.) Per fiastas d'emprema classa savess'ins forsa recitar mo ina mesadad e cantar l'autra part, sco ei glei perscret. Obligaziun ei quei denton negina.

Offertorium: Quel sa vegnir cantaus ni recitau. Ils biars Offertoriums ein componi per quater vuschs. Cont'ins il text perscret drov'ins buca recitar. Vul'ins

aber pli bugen cantar in text approbau della Baselia sto igl Offertori vegnir recitau gl'emprem.

Communio: Cantaus choral.

Las fiastas: Fiasta dellas siat dolurs de Nossadonna, Pastgas, Tschuncheismas e Sontgilcrest vegn tiel Graduale aunc cantau ina sequenza. Era da quellas san ins recitar certas parts: Schar naven dal tut astg'ins denton neginas strofas.

Quei fuss in exempel co ins savess simplificar il choral dellas dumengias e fiastas.

Il madem vala era per il Requiem, era cheu astga negin text vegnir schaus naven dal tut.

Quei ei igl impurtont dil Motu proprio. Els suondonts puncts ein nossas relazioni ualti reguladas. Perquei savein nus far cuort.

Il text sto vegnir cantaus aschia, ch'ils auditurs capeschan el. Era quei che vegn recitau, sto vegnir recitau cun vusch clara e capeivla. La repetiziun dils texts „Gloria in exelsis Deo“ e „Credo in unum Deum“ ei scumandada. Tier cants variants schabegia ei enqual ga, ch'il choral repeta certas construcziuns. En composiziuns modernas eis ei de cussegliar d'era repetter quels texts sco il choral metta leu, schiglioc duein ins repetter aschi pauc sco pusseivel. Las singulas parts dil Kyrie, Gloria, Credo etc. duein buca vegnir spartidas ina da l'autra tras memia liungs interludiums. Medemamein duei il componist ver quita che las construcziuns musicalas dellas singulas parts hagian contact ina cun l'autra.

Solos duein buca vegnir avon memia savens. Els astgan buca sorprendere il chor. Plinavon sto il solo esser en connex cul chor.

Vuschs buca ruttas astgan buca vegnir cantadas da femnas. Vul ins fundar in chor mischedau, ston ins prender buozs per il sopran ed igl alt. En quei grau lai il Motu proprio decider igl uestg. Aschi ditg sco quel lubescha en ina vischnaunca ni l'autra cantaduras el chor, ha negin dirigent raschun de schligiar si siu chor mischedau.

Ils cantadurs ston esser buns cartents e menar ina veta intacta. Cantadurs che sedeportan mal en in grau ni l'auter duein vegnir sclaus dal cant ecclesiastic.

Davart l'orgla ed auters instruments di il Motu proprio:

„Schegie ch'il cant ei atnamein la vera musica de baselia astg'ins accompagnar el cull'orgla. Tier certas caschuns san ins era duvra auters instruments, denton adina mo cun speziala lubientscha.“ Tier nus vegn bein cantau da rar messas cun orchester. Sch'enzatgi less far quei, stuess el aber dumandar gl'emprem gl'uestg per lubientscha.

Certs temps ei aber era il sunar orgla scumandaus. Igl Advent cun exepziun della tiarza dumengia. La Cureisma cun exepziun della quarta dumengia. Da Gievia Sontga astgan ins sunar l'orgla tochen tier il Gloria. Da Sonda Sontga entscheiva l'orgla puspei cul Gloria. Las lamentaschuns astgan buca vegnir accompagnadas. Dal reminent duei igl accompagnament buca sorprendere il cant. L'orgla ei cheu per *sustener* il cant e buca per *suprimmer* quel,

Sin ina damonda digl uestg de Compostella, schebein violina, viola, cello, contrabass (passgigia), flauta, glarinetta, fagott e trumpetta astgien vegnir duvrai en Baselia rispunda il Papa, che quels instruments sappien vegnir duvrai, denton

mo il temps ch'ins astgi sunar l'orgla e mo cun speziala lubientscha digl uestg. Paucas (schumbers gronds) astgan buca vegnir duvrai en baselgia. Era cheu vala il medem sco per igl accompagnament dell'orgla, che quels instruments dueien buca suprimar il cant.

Interludiums astgan buc'esser memia liungs e tener si il spiritual sigl altar.

Igl organist duei sesprovar de sunar l'orgla sin ina moda sco quei che las qualitäts de quei instrument pretenda e duei plinavon eleger tocs, che seigien vera musica de baselgia ed hagian tut las qualitäts che quella duei haver.

Pli bia muntada han per nus las perscripziuns da vart la musica de blech. Quellas musicas astgan sunar en baselgia mo cun lubientscha digl uestg. Las composiziuns duein purtar il character d'ina composiziun per orgla. Tier nus sunan las societads de musica principalmein tier processions. Per quella caschun fuss ei giavischeivel, sche ils musicants emprendessen entginas canzuns de baselgia enstagl sunar adina marschs che dattan all'entira procession ina temprà ch'ei enqual gadas stagn militara e profana.

Als uestgs recamonda il Motu proprio de tschentar en in'atgna commissiun che duei mirar, che las perscripziuns della Baselgia vegnien observadas, ch'ils chors prendien composiziuns liturgicas e che seigien elegidas suenter lur forzas.

La suondonta cuorta admoniziun vala per las scolas catolicas e per ils seminaris de spirituals. Cheu duei ins sedar breigia de studiar il choral e la polifonia classica e sespruar de reproducir quellas composiziuns sin moda exemplarica.

Cul clom de luvrar ensemblamein per la musica de baselgia siara il Motu proprio.

Era nus serrein cul giavisch a tuts quels che han de far enzatgei cun la musica ecclesiastica de duvrar tut lur influenza e luvrar cun tutta forza per il megliurament e per la prosperaziun dil sublim cant ecclesiastic.

Il siemi.

*Il Paul, in legher giuven mat,
Che zun stímaus vegneva,
Stagn ina notg de mesa stad
En dultschí ruaus durmeva.*

*In siemi viv cheu en siu tgau
Beingleiti sereghaglia,
E quei ch'ei en gl'intern zuppau
El neunavon ueglia.*

*Cun sia cara maun en maun
El spért ses'el sper casa
Sut in tscharscher, che sur il baun
La roma lada rasa.*

*Sultan ha pli de car mai fatg
Zacu cun la Sultana,
Che quei ch'il Paul oz fa bufatg
Cun sia Susana.*

*Schí ventireivels sco in retg
El far vul ina strocla.
Ed ina larma da deletg
Da sia fatscha rocla.*

*En quei mument: „Chicherichí“
In tgiet cun forza grescha:
„Chicherichí, uss vegn il di“
Repe'l clom cun prescha.*

*O tgei disgrazia, tgei discletg,
Malura mai s'udida:
La cara tut en in fudetg
En aria spert semida.*

*„Ti tgiet, ti bugher, scroc dils scrocs.“
Il pauper Paul suspira;
De far aunc oz el tut en tocs,
El fermamein engira.*

— s r. —